

"MO'NUN GİZEMİ" NİN YAZINSAL VE EĞİTSEL ÖZELLİKLERİ*

Doç. Dr. Sedat SEVER

Ankara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı

Öğretim Üyesi

ÖZET

Bu çalışmada, Gülten Dayıoğlu'nun Mo'nun Gizemi adlı gençlik romanı, taşıdığı yazınsal iletiler bağlamında incelenmiştir. Bilimkurgu türünün özelliklerini taşıyan yapıtta, genetik bilimle uğraşan iki bilim insanının çatışmaları ve iki gencin yaşadığı tutkulu aşk, olayı oluşturan temel kurgulardır. Bu kurgulara, efsanevi (söylencesel) Mo yarattığı fantastik bir boyut katar. Yazar, yapıtında insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin yeni bir öznel dünya yaratır.

Romanda, genetik bilimdeki varsayımlar; sanatçının sezileriyle biçimlendirdiği, duygu ve düşünceleriyle beslediği yeni bir gerçekliğe konu edilir.

Anahtar Sözcükler: Gençlik Yazını, Bilimkurgu, Mo'nun Gizemi

ABSTRACT

In this study, the youth novel, titled "The Secret of Mo", "Mo'nun Gizemi" has been studied in relation to the literary messages it carries. In this work, which has some science-fiction elements, the conflicts of the two scientists dealing with genetics and the passionate love experienced by two young people are the two basic plots of the story. In these plots, the mythologic Mo contributes to phantastic side of the story. The author creates a subjective world regarding the truth of human and life realities.

In the novel, the assumptions in genetics are taken into account with a new reality drawn by the perceptions of the artist and fed by the emotions and thoughts.

Key Words: Youth Literature, Science-Fiction, Mo'nun Gizemi "The Secret of Mo"

Bu çalışmada, Gülten DAYIOĞLU'nun "MO'nun Gizemi" adlı gençlik romanı "merak", rastlantısallık", "duygusallık", "çatışma" gibi yazınsal ilkeler açısından incelenmiş; bu ilkelerin karakter portrelemeleriyle olan ilişkileri de belirlenmiştir. Ayrıca, romanda işlenen, geliştirilen konunun ortaya koyduğu ana yönelim (tema=izlek) ya da yönelimler saptanarak bunlar gençlik kitaplarında bulunması gereken eğitsel ilkeler açısından sınımlanmıştır.

Roman, yazarın Sidney'e gitmek üzere bindiği uçakta, ilginç hareketler yapan genç bir adamla tanışmasıyla başlar. Genetik mühendisi olan gencin, günümüzde her canlının kopyalama yöntemiyle

çoğaltılabileceğini belirtmesi, bu yönetime karşı olan yazarı, merak ve heyecan üzerine kurgulanan bir etkileşimin ortağı yapar. Yol boyunca, yazar ve Burç adlı genç arasında, canlıların kopyalanma olgusu üzerine ilginç bir tartışma yaşanır. Yazarda, Burç'un gizemli ve garip davranışları, onun bir insan kopyası olabileceği düşüncesini oluşturur, ancak; yazar, Burç'un bu davranışlarını yeterince anlamlandıramaz.

Yazar İstanbul'a döndüğünde kapıda bir duyuru belgesi görür. Bu belgede, postaneye gelmiş bir kargodan söz edilmektedir. Yazar, büyük bir heyecanla kargoyu teslim alır ve gönderenin Burç olduğunu

* Bu çalışma, 24-26 Mayıs 2001 tarihinde Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü tarafından düzenlenen "Roman Kahramanı Fadiş'in Doğumunun 30. Yılında Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarı Gülten Dayıoğlu ve Yazını" konulu ulusal sempozyumuna bildiri olarak sunulmuştur.

okuyunca , büyük bir şaşkınlık yaşar. Evde, titreyerek paketi açtığımda, içinden altı adet teyp kaseti çıkar. Yazar, korku ve heyecanla bir nolu kaseti dinler, kendisini kâbus dolu bir düş yolculuğunda hisseder. Burç, gönderdiği kasetlerde soluk kesen bir serüvenin anlatıldığını, gerçek adının da Burç olmadığını açıklar. Serüvendeki kahramanların ise, çok sevdiği insanlar olan Burç ve Defne'nin adlarını taşıyacağını belirtir.

Genç adam anlattığı serüveni, yazarın kendi düşüymüş gibi kurgulayarak roman haline getirmesini ister. Yazardan, romanda, kendisiyle tanışmasından ve kasetlerden söz etmemesi dileğinde bulunur.

Yazar, yol arkadaşına bir mektup yazarak tanışmayı ve aralarındaki konuşmaları, kitabında açıklamak istediğini belirtir ve izin ister. Aksi halde, kasetleri dinlemeyip emanet olarak saklayacağını söyler. Ancak mektubuna yanıt alamaz. Sonunda, her şeyi göze alarak kasetleri dinlemeye karar verir.

Burç'un anlattığı soluk kesici serüven, yazarın bedenini heyecanla sarar, onun yüreğini ağzına getirir. Burç'un Defne ile yaşadığı tutkulu, romantik ve gizemli aşk, yazarı gençlik yıllarına, eşiyile yaşadığı benzer aşk serüvenine taşır.

İşte yazar, bu kurguyu; Burç'un aktardığı gerilimi yüksek ve çarpıcı serüvene konu olan kurguyla buluşturarak, MO'NUN GİZEMİ adlı bilimkurgu özellikli yapıtı oluşturur.

Romanda, kurgulanan olayı yönlendiren konumda olan Yuma ve Yuen, genetikte uğraşan bilim insanlarıdır. İkinci Dünya Savaşı'nda Hiroşima'ya atılan bomba, Yuma adlı Japon kadının, daha çok küçükken insanlardan nefret etmesine neden olur. İlk ve ortaöğretimde çok başarılı olan Yuma, New York Üniversitesi Genetik Bilimleri Bölümü'ne girmeyi başarır. Yeni gelişmekte olan bu bölümde başarılı çalışmasıyla kısa sürede tanınır. Aynı üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmaya başlar. Bu sırada, kendisi kadar zeki ve çalışkan olan Çinli Yuen'le tanışır. Yuma ve Yuen aynı laboratuvarında, genetik bilimi geliştirme çalışmaları yaparlar. Birbirlerine olan hayranlıkları kısa sürede aşka dönüşür ve evlenirler. Üniversitede evrim tarihi dersleri verirler; canlıların evrimiyle ilgili olarak Çin ve Hindistan'da inceleme yaparlar. Efsanevi Mo yaratığı ile bu araştırmalarda tanışır. Balık, sürüngen ve kuşların özelliklerini varlıklarında birleştiren bu olağanüstü yaratıkların Hint Okyanusu'nda özel ve dar bir alanda yaşadığını ve iki bin beş yüz yıl önce de ortadan kaybolduğunu öğrenirler. Belgelerden, bu gizemli varlığın hem denizde hem karada hem de gökyüzünde yaşayabildiğini öğrenmeleri, onları Mo'nun izini sürme tutkusuna yöneltir. Özellikle, Mo'ların yaşamıyla

ilgili anlatılar bu tutkuyu daha da besler. Çünkü, Mo'larla yaşayan sıradan bir tayfa bile, onlar gibi gökten gelen titreşimleri algılayıp yorumlayarak geleceğe ilişkin bilgiler edinebilmiş ve duyarlı bir bilge konumuna gelebilmiştir. Ayrıca, Mo'larla yaşadığı bilinen bazı insanlar, çevresindekiler onları ciddiye almasalar da çizdikleri haritalarla, yazdıkları kitaplarla bilime öncülük etmiştir. Belgelere göre, bu kişiler insanlığı aydınlatan bilginlerin, gezginlerin de ilk ataları olmuşlardır.

Yuma, gençliğinde Çin ve Hindistan'da Mo'larla ilgili yaptığı incelemelerden sonra, Amerikadaki üniversitede büyük bir tutkuyu Genetik Araştırma Bölümü'nü kurar. Burada çeşitli genler üzerinde araştırmalar yapar. Bu arada Mo'nun izini bulmak amacıyla her yıl Hint Okyanusu'nda bulunan adalara gider ve derin deniz diplerinden çıkardığı canlıların hücre yapılarını araştırır. Amacı, olağanüstü bir gen ya da kromozom dizilişi, görülmemiş bir DNA tipi bulmaktır. Çünkü, ona göre Mo'lar balık, sürüngen, kuş belki de memelilerin biyolojik yapılarına ait özelliklerin pek çoğunu taşımaktadır. Yuma, efsanelerde iddia edildiği gibi, Mo'ların dünyaya küsüp göğe çekildiklerine inanmaz. Ona göre, bu yaratıklar karanın olumsuz koşullarından kaçarak yaşamlarını derin deniz diplerinde sürdürmektedir. Öte yandan, Mo'ların deniz dibinde değişime uğramış olabileceklerini de sürekli göz önünde bulundurur.

Hindistan'da araştırma yaparken birbirlerine çılgınca aşık olan Yuma ve Yuen'in, New York'a dönüp üniversitede gen araştırma bölümünü kurduktan sonra aralarında anlaşmazlıklar çıkar. Birbirlerini bilim alanından silmek için her türlü yola başvurmaya başlarlar.

Yuen'in en büyük korkusu eşinin dünya çapında bir buluş yaparak Nobel Ödülü'nü almasıdır. Yuen, bu ödülü Çin'i temsil eden bir bilim adamı olarak kendisi almak ister. Bir başka gerçek de Yuen'in Yuma ile evlenmesini Çin devlet başkanının istemiştir. Amaç ise, Yuma gibi parlak bir bilim adamının Amerika ya da Japonya yerine kendilerine hizmet etmesi, Çin'e büyük yararlar sağlamasıdır. Ancak, Yuma ve Yuen'in arasındaki anlaşmazlıklar giderek düşmanlığa dönüşür ve sonunda boşanmaya karar verirler. Yuen, bu olaydan sonra Çin'e dönerek Şanghay'da devlet desteğiyle görkemli bir araştırma laboratuvarı kurar.

Yuma uzun yıllar Amerika'daki üniversitede çalışır. Gen nakliyle kanserli hücreleri iyileştirme profesisi nedeniyle Nobel Ödülü'nü kazanmasına karşın, Nobel adlı bilgine karşı olduğu için bu ödülü kabul etmez.

Yuma, Kanada sınırında, çağın en ileri teknolojiyle donatılmış büyük bir araştırma merkezi

kurar. Burada İskoçların koyun Dolly'yi kopyalamasından çok önce çeşitli hayvanları kopyalamayı başarır. Ancak, hukuk ve din adamlarının karşı çıkacağı düşüncesiyle bu çalışmalarını bilim çevrelerinden gizli tutar. Çünkü onun temel amacı insan kopyalama projesini gerçekleştirmektir. Gizlice insan kopyalama deneylerine başlar. Ayrıca, devlet desteğiyle, Japonların en çok tükettiği balıkları, kopyalama yöntemiyle üretmeyi başarır.

Yuma'nın, tüm başarılarına karşın, temel amacı Mo'ların izine ulaşmaktır. Bu nedenle, bu çalışmalarının yanında, düzenli olarak Hint Okyanusuna giderek Mo'ların izini araştırır. Ancak, çok duyarlı ve gelişmiş araçlarla yaptığı çalışmalarında hiçbir iz bulamaz.

Yuma, Mo izi sürerken Yuen sürekli Yuma'yı izler. Onun peşine Çin Devleti'nin de yardımıyla gözcüler takar. Hatta bu gözcülerden bazıları, genetik bilgini kimliği ile onun laboratuvarına girmeyi bile başarır. Böylece, Yuen, Yuma'nın genetik alanındaki çalışmalarının niteliğini öğrenme olanağı bulur.

Maldiv Devleti adına, Hint Okyanusunda petrol arayan şirketi Çin Devleti ve Yuen yönlendirmektedir. Bu şirketin araştırmaları sırasında, robotların denizden çıkardıkları kayalar, bitkiler, canlılar Yuen ve ekibi tarafından incelenir. Robotlar, bir gün ilginç bir kaya bulurlar. Deniz dibinden zorluklarla çıkarılan bu kaya Yuen ve ekibi tarafından titizlikle incelenir. Fosiller arasında Mo ve yavru Mo kavkı ile karşılaşılması ekipte büyük sevinç uyandırır. Yuen iki yıl uğraşarak Mo fosillerini bozulmadan çıkarmayı başarır. Küçük Mo kavkını incelerken içinde fosille kaplı canlı hücreler bulunduğu izlenimini edinir. Mo'larla ilgili olarak tek eşeylilik kurallarını araştırır. Küçük Mo kavkı üzerinde çalışarak, fosilleşmiş katmanlarla korunmuş bu hücreleri elde edip canlandırma planları yapmaya girişir. Ekibine ve laboratuvar donanımına güvenmemesi onu yeni bir plana yöneltir.

Yuen'in planında yavru Mo'nun Yuma'nın eline geçmesi öncelikli amaçtır. Yuma'yı tuzağa düşürüp yavru Mo ile ilgili çalışmaya yönelmek ve ondan yeni hücreler elde etmesini sağlamak, planının diğer aşamalarıdır. Son aşamada ise, Mo elde etmeyi başardığında, Yuma'dan yarattığı çalıp Çin'e kaçırmaktır. Yuen Yuma'yı bu tuzağa çekmek için ayrıntılı bir planı uygulamaya koyar. Önce Mo fosilinin bulunup Male Müzesi'ne konulduğu haberini dünyaya yayar. Çünkü, bu haber sonrasi yıllardır Mo tutkusu ile yanan Yuma'nın Maldiv'e geleceğini bilir. Bu tuzağı yönlendirmek için Naho-bi gibi iyi yetişmiş ajanlar tutar. Daha önce işçi olarak adada göreve başlayan Naho-bi, Yuma ve ekibinin kalacağı evlere dinleme aygıtları yerleştirir.

Yuma'nın bir sabah televizyonda dinlediği haber, Maldiv'de iki bin beş yüz yıl önce soyu tükenmiş bir

yaratığın fosilinin bulunduğu söz eder. Derin denizlerde petrol arayan bir robot tarafından bulunan bu kavkın boyu bir metredir. Bilimciler, bunun Mo yaratığına ait olduğunu bildirirler. Haberde, Maldiv Cumhurbaşkanı'nın bu eşsiz fosil için başkent Male'de bulunan müzede özel bir köşe yaptırdığı belirtilir. Haber anında ekranda sarmal oluklardan oluşan koni biçiminde göz alıcı bir kavkın belirmesi Yuma'nın aklını başından alır. Ekibi ile büyük planı oluşturur. Amaç, Mo kavkını ele geçirmektir. Kavkı, laboratuvarında inceleyip içinde Mo'ya ait bir yumurtaya rastlayabilme umudu bu planın gerçekleşmesini zorunlu kılar. İlk iş olarak müzede Mo kavkının kopyasını yapması için dünyaca ünlü Japon heykeltıraş Maldiv'e gönderilir. Heykeltıraş turist görünümüne bürünerek kavkı inceler, kavkın fotoğrafını çeker, özel kamerayla görüntüsünü alır. Japonya'ya dönerek kopyayı yapmaya başlar.

Yuma, gerçek Mo kavkının müzeden çalınmasını en ince ayrıntılarıyla planlar. Fosil içindeki bir yumurta Yuma'nın dünyayı parmağında oynatacak projeler oluşturması için yeterli olacaktır. İN-MO-SAN koduyla anılacak bu canlı Yuma'nın gizli düşüdür. Bu düşü de yalnızca daha önce birlikte yaşadıkları Yuen bilmektedir.

Yuma, Yuen'in kendisini izleyebileceği varsayımıyla ekibiyle üç ayrı yerde ikişer gün konaklayarak Maldiv'e gelir. Önce Male'ye gelir, oradan da müzeye en yakın ada olan Cennet Adası'na gidilir.

Burç ve Defne akşam karanlığında adanın en tenha yerine bir deniz uçağı indiğini görürler. Bu uçaktan dalgıç giysili dört kişinin inmesi onların merakını arttırır. Kumsalda kuşkuyla gözlerle ilerleyen bu dörtlüyü izlemeye ve gizlerini çözmeye karar verirler.

Yuma'nın büyük planının gerçekleşmesi aşamasında, ortaya çıkan bu serüven düşkünü iki genç, hiç ummadıkları, yaşamayı düşünmedikleri olayların kahramanları durumuna getirilir.

Yuen'in amacı, Yuma'yı Mo kavkını çalmaya yönlendirmektir. Yapılan plan adım adım işler. O günlerde birbirlerine olan duygularını açma isteğiyle yanıp tutuşan Burç ve Defne adlı iki genç de Yuen tarafından plana ortak edilir. Yuma da hiçbir şeyden haberi olmayan, aslında Cennet Adası'na tatil için gelmiş serüven düşkünü bu iki genci, Yuen'in adamları olduğu kuşkusuyla yok etmeye kalkışır.

İN-MO-SAN- plantıyla dünyaya egemen olmaya çalışan iki genetik bilimci, tutsağı oldukları hırslarının yönlendirmesiyle, Burç ve Defne'yi de düşledikleri tuzağa çekmeyi başarırlar.

Bilimkurgu ve Yazın:

Çocuklar ve gençler okuyacakları anlatı türlerinde, aynı yetişkinler gibi, gündelik yaşamın bilinen özellikleriyle ve sorunlarıyla karşılaşmaktan çok, yaşamın kendilerini de heyecanlandıran olaylarıyla tanışmak isterler. Okurun bu isteminin yanıtlanmasında, sanatçının insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin öznel dünyasına gereksinim duyulur. Çünkü, insan ve yaşam olgusu; sanatçının düş, düşlem ve imgesel yetisiyle biçimlendirdiği duygu ve düşüncelerle yeni bir anlam kazanır. Okuru heyecanlandıran, onun ilgisini çeken bu anlam ve onu okura ulaştıran dilsel yapı okur-yazar etkileşiminin de temel değişkenidir. Yazarın kurmaca gerçekliği; çocuğun, gencin kanıksadığı gerçeklikten uzaklaşmasına katkı sağlar. Yazar, bilinen gerçekliğin dışındaki yaşam durumlarını kurgular, bunlara merak uyandırır. Okurun karşısına insan ve yaşam olgusunun sanatçı duyarlılığı ile örülmüş gerçekliğini çıkarır.

"... Roman aslında gerçekliğin kendisi değil, gerçekliğin yeniden sunumudur. Romanın içeriğiyle gerçeklik arasında bir uygunluk yoktur. Bu anlamda, romanda aşağı yukarı hep bir masal havası vardır ve bu öykü ya da masalın başarısı okurun saflığına, çabuk inanmasına bağlıdır" (Kıran ve Kıran, 2000, 33).

Bilimkurgu tarihçisi Don Moskowitz'e göre bilimkurgu, fen bilim ve sosyal bilimlerdeki; uzay, zaman ve felsefedeki yaratıcı kurgular (spekülasyonlar) için bilimsel güvenilirlik ortamını kullanma uğraşısıdır. Eleştirmen-yazar Kingsley Amis, bilimkurgu için, "Bilim veya teknolojiye ya da sözde bilim veya sözde teknolojiye bazı yeniliklerin (icatların) temeli üzerine oturtulmuş varsayım demektir (Lukens, 1999, 23).

Mo'nun Gizemi adlı romanda, yazar hem genetik bilimdeki varsayımlardan hem de gerçeklikten uzak kurgulardan yararlanarak okurun karşısına çıkar. Ancak yazınsal öğelerle ve sanatçı duyarlılığı ile biçimlendirilen kurgular, okuru soyut varsayımların ve yalnızca akıl gücü ile yönlendirilen bilimsel süreçlerin durağan yapısından kurtararak, gerilimi yüksek ve zevkli bir okuma eylemine taşır.

Romandaki temel olay, gizemli dörtlünün (Yuma, Tom, Artur, Dany) adaya gelişiyile başlar. Yazar, betimleme öğeleriyle yaşanan zamanı bütünleştirerek, gelişecek olayların ipuçlarını sunar. O zamana değin, iki gencin duygusal ilişkilerine yoğunlaştırılan okur ilgisi, merak duygusu da canlandırılarak asıl olaya yönlendirilir. Yazar, çevreye yönelik bir hazırlık betimlemesiyle okura, romanda yaşanabilecek gerilim ve çatışmaları duyumsatır.

"Bir akşamüstü, Defne ile Burç Batı kumsalında kitap okuyorlardı. Çevrede onlardan başka kimse

kalmamıştı. Naho-bi bile çöp toplama işini bitirip, başka kıyılara gitmişti. Günbatımının büyüülü kızılılığı, olanca görkemiyle, yeri göğü, dağı taşı ve göz alabildiğine uzanan denizi sarsmıştı. Bir süre sonra bu kızılık, al kadifeden bir perde gibi, Batıya doğru çekilmeye başladı. Onun yerini, yavaş yavaş, akşamın gri tülden kanatları kaplıyordu. Defne, ürperti verici bir cinayet romanı okuyordu. Burç ise kendini, önce bir çocuk, sonra da uçak kaçırma fidyeci çetenin, gerilim dolu serüvenlerine kaptırmıştı. Ortalığın giderek kararmaya yüz tutmasına karşın, ikisi de meraktan, gözlerini zorluyor, kitapları ellerinden bırakmıyorlardı.

Birden, çok uzaklarda, arı vızıltısını andıran bir ses belirdi. Bu ses hızla artarak kumsalı kapladı. Burç ile Defne, kitaplarını kapatıp göğün derinliklerine baktılar. Öteden bir uçak, hızla üzerlerine doğru geliyordu. İkisi birden, ürkiyle yerlerinden fırladılar" (Dayıoğlu, 2000, 66).

Romanda, Burç ve Defne karakterleriyle ergenlik döneminin bazı kişilik özellikleri de yansıtılır. Onlar, kendileriyle, başkalarıyla bazen de toplumla çatışmaya girer. Tatil günlerinde, gençlerin söyleşilerini renklendiren en önemli eğlence düş kurmadır. Düşleri, genellikle dünyanın ve insanlığın geleceğine ilişkin olup cennet gibi bir dünya yaratmaya yöneliktir. Defne ve Burç'un yeni bilgi ve deneyimler edinme isteği, birbirlerine karşı olan duygusal birikimlerini imgelerine taşımalarına neden olur. Düşlerini cinsel fanteziler süsler. Türk genci Burç ile Amerikalı Defne'nin bir başka ortak özelliği de serüvene olan düşkünlükleridir. Bu düşkünlük, onları adaya gelen gizemli dörtlünün yaptıklarını öğrenmeye ve onların gizlerini ortaya çıkarmaya yöneltir; ancak, deneyimsizlikleri nedeniyle kısa sürede yakayı ele verirler. Yaşadıkları gerilim dolu olayların genellikle gözlemcisi konumundadırlar. Ustaca kurgulanmış olaylar dizisini ve yaşadıklarını deneyimsizlikleri nedeniyle anlamlandıramazlar. Romanda, Defne ve Burç'un bu deneyimsizlikleri, sıcak bir aşk kurgusuyla örtülür. Kahramanların, olaylara yön vermekten uzak ve daha çok verilen sorumlulukları üstlenmeye yatkın kişilik özellikleri, okur ilgisinin de asıl konuya yönelmesine neden olur. Romanda, yazarın kurguladığı gerçeklikte, asıl paylaşmak ve sorgulamak istediği, genetik bilimdeki olası gelişmeler ve yaratacağı sonuçlardır. Bu nedenle, Mo'nun Gizemi'nde, kahramanların yaşadığı serüven kadar yazarın genetik bilimle ilgili kurguları da önem kazanır. Kahramanların yaşadığı çatışmalar, kurgulanan olayla sürekli bir iç içelik gösterir. Okur, daha çok, kahramanların yaşadığı olayların nedenlerini irdelemeye yönelir. Romanda, karakter portrelerinin bu niteliği, okuru yazarın düşüncelerini ve duyarlılığını anlamaya, onunla özdeşim kurmaya yöneltir. Özellikle, Yuen ve Yuma gibi genetik bilime yıllarını vermiş iki bilim

insanının, tutkularına yenik düşmeleri, okurun, yazarı anlama kaygısını yoğunlaştırır.

Romanda, Yuma ve Yuen'in kişilik özelliklerinde olay örgüsü boyunca bir değişiklik görülmez. Onlar, dünyaya egemen olma tutkusuyla yanıp tutuşan, aşırı istek ve nefretin biçimlendirdiği iki karakteri simgeler. Yuma, aşağıdaki özellikleriyle okura tanıtılır :

"... Yuma'nın büyükannesiyle dedesi, İkinci Dünya Savaşı'nda, Hiroşima'ya atılan atom bombasıyla, akıl almaz biçimde yaralanmışlardı. Birinin karın derisiyle yüzü yanmış, ötekinin kolları eriyip gitmişti. Bu insanlar, o halleriyle, bir süre yaşamışlardı. Yuma anne ve babasıyla Hiroşima'dan uzakta yaşadıkları için, bombadan fazla etkilenmemişlerdi. Ancak, Yuma'nın savaştan sonra dünyaya gelen kardeşi, radyasyonun etkisiyle, annesinin içinden, yamuk yumuk bir patates gibi çıkmıştı. Bu bebek, karnındaki yarıktan garip sesler çıkararak, üç hafta yaşamıştı. Tüm bunlar küçük Yuma'yı çok etkilemişti.

Yuma ve ailesi, nice nefret etseler de kurtuluşu Amerika'da bulmuş, savaştan sonra oraya göç etmişlerdi. O zamanlar yedi yaşında olan Yuma, nefretini beyninin hücrelerine kazınmıştı. Ama, bunu hiç belli etmiyordu. O, aslında insanların tümünden nefret ediyordu. Sürekli olarak, türlü bahanelerle birbirlerini öldürmekte olan insanoğluna, yozlaşmış yaratık gözüyle bakıyordu" (Dayıoğlu, 2000, 100).

Küçük yaşta şiddet olgusuyla tanışan Yuma, bundan çok etkilenmesine ve nefret etmesine karşın, kendisi de şiddeti, amacına ulaşmak için bir yöntem olarak yeğler (seçer). Yazar, bu çelişkiden yararlanarak, çocuk eğitiminde sevginin gerekliliğini duyumsatır. Duygu ve düşünce yapısının gelişiminde koşutluk bulunmayan insanların, bir yetişkin olarak, konumları ne olursa olsun hangi sorunların odağına yerleşebileceklerini sezdirir.

Karakterler – Nesnel ve Öznel Gerçeklik :

Mo'nun Gizemi'ndeki karakterler genellikle duygu, düşünce ve eylemleriyle; ayrıca yazarın ve çevrelerindeki kişilerin belirlemeleriyle okura tanıtılır. Kahramanların sözel aktarımları, onların ruhsal ve düşünsel niteliklerinin dışavurulmasında etkili bir sorumluluk üstlenir. Kahramanların kişilik özelliklerini tanımamıza olanak sağlayan eylemleri ile çevrelerindeki kişilerin onlarla ilgili görüşleri arasındaki benzerlik de dikkat çekicidir. Bu durum, romanda iyi geliştirilmemiş olmasına karşın, kahramanların okur tarafından kurgulanan olay için vazgeçilemez kişilik özellikleriyle tanınmasına katkı sağlar. Özellikle, romana adını veren gizemli yaratık Mo, düş gücüne seslenen betimlemelerle okurun belleğinde görsel olarak canlandırılır. Yazarın, Mo yaratığıyla ilgili fantastik kurgusu, çeşitli kaynaklar

ve belgeler tanık gösterilerek gerçekliğe çekilir. Romanda, Mo'lar şöyle betimlenir:

"Bir metre boyunda, balık gibi oval ve tombul bir bedeni var. Yuvarlak başının tam ortasında, dokuz küçük tümsekle çevrili, yumruk kadar bir çıkıntı bulunuyor. Gözleri, yuvalarında her yöne dönebiliyor. Arınki gibi, petek göz niteliği taşıyor. Bu yüzden görüş alanı çok geniş. Denizlerin ve göğün derinliklerini, açık seçik görebiliyor. Onun için uzaklar yakın oluyor. Balığinkini andıran ağız, kıkırdağımsı dolgun dudaklarla çevrili. Yüzün üzerinde, burun yok, ama iki iri burun deliği var. Boynu belirgin. Balığa benzeyen gövdesinin iki yanında, kanadı da andıran, yüzgeç katmanları var. Bu yüzgeçlerin altında, kıkırdaktan oluşma, kol gibi iki uzantı bulunuyor. Kolların bitiminde, kuş pençesini andıran organlar var.

Mo'nun bedeni, karından aşağıya doğru, iğ gibi inceliyor. Gövdenin bitiminde, kuyruğu andıran yüzgeç katmanlarıyla, ucu pençeli kıkırdaktan çıkıntılar var. Bu çıkıntıların uçları da kuş pençesini andırıyor. Mo, ayağı andıran bu pençeler üzerinde dikilebiliyor. Bu ilginç yaratıkların en göz alıcı yanları, derileri. Mo'ların pembe eflatun karışımı derilerinden, gökkuşağı renklerinde, ışıklar saçılıyor. Derinin üzeri ipeksi pullarla kaplı. Mo denizdeyken, bu pullar sertleşiyor. Karaya çıkınca, kuruyup incelerek adeta tüye dönüşüyor. Mo'ların, akıl durduran en şaşırtıcı özellikleri ise, hem derin deniz diplerinde hem karada hem de gökyüzünde yaşayabilmeleri. Mo yaratığı, öylesine güçlü ki!..." (Dayıoğlu, 2000, 103).

Mo'ların yaşam alanlarının, onlarla yaşayanların tanıklığına başvurularak betimlenmesi, okurda kurgulanan olaya karşı bir gerçeklik duygusunun oluşmasına da neden olur:

"Apraka Adası'nın orta yerinde, aynı Mo'ların kavkılarını andıran, görkemli bir kule vardı. Sarmal şekilde göğe uzanan bu kule, Mo'lar için kutsallık derecesinde önemliydi. Kimi Mo'lar belli zamanlarda çıplak bedenleriyle bu sarmal kuleye girip, içerdeki dolambaçlı oyuklara yerleşiyorlardı. Onların bedenleri alabildiğine gösterişli olmasına karşın, öylesine kolay eğilip bükülüyor ki! Girdikleri yerin, dar ya da geniş, derin ya da sığ konumuna kolayca uyum sağlıyorlardı. Bir süre, sarmal kulenin oyuklarında kaldıktan sonra, güçlenip yenilenmiş olarak, dışarı çıkıyorlardı. Tayfa bu durumu, onların bedenlerinden kendisine akan enerjiden anlıyordu" (Dayıoğlu, 2000, 105-106).

Okurda uyandırılan gerçeklik duygusu, Yuma'nın Mo kavkını ele geçirmek için izlediği dizgesel yaklaşımlarla bütünleştirilir. Yuma'nın bu amacına ulaşmak için Defne ve Burç'u ortadan kaldırmaya yönelik planları okurdaki merak duygusunu sürekli canlı tutar. Olayı tüm ayrıntılarıyla

kurgulayan yazar, okurdaki gerilimi yönlendirmeyi ve olayın arka planına Defne ve Burç'un yaşadığı duygusal ilişkiyi yerleştirerek bu gerilimi dengelemeyi başarır.

Defne ve Burç'un aileleriyle gittikleri Apraka ve Papağan Adaları gezisi, Mo yaratığına ait ilgilerinin yoğunlaşmasına neden olur. Bu ilgi, Cennet Adası'nda yaşadıkları korku dolu günleri de anlamlandırmalarına, Yuma ve ekibinin amaçlarını sezimlemelerine olanak sağlar. Bu sezinleme onları dayanılmaz bir tedirginliğe iter. Yaşadıkları iç çatışma, sorumsuzca girilen bir sertivenin insan yaşamında yaratabileceği sorunları yansıtır. Okura, örtük biçimde, düşünce ile desteklenmemiş kararların eleştirisi yaptırılır. Aklın, insan yaşamındaki önemi sezdirilir. Yazar, bu noktada, ergenlik çağıının gerçeğine dönerek, gençlerin fantezilerini düzeyli bir cinsel birliktelikle yaşama dönüştürür. Farklı dilden, dinden, kültürden insanların iletişim kurarak duygu ve düşünce birlikteliği yaşayabileceği; sevginin, aşkın önyargılarla donatılmış engelleri kaldırabileceği örneklendirilir.

"Gerçek ya da düşünsel nesnelere durumları belirlemeye yönelik anlatımlar, bu arada bilimsel yazılı yapıtlar, birtakım gerçek yargıları dile getirirler. Oysa, sanat yapısı gerçeğin ancak bir yansıması, gerçek dünya verileri ile yaşantılarının düşsel düzeyde, kurmaca düzeyinde doğruluşuyla ortaya çıkan ikincil bir dünyanın göstergesi olduğundan, dile getirdiği yargılar "sözde yargılar"dır. Gerçek nesnelere durumları yansıtmış görünüşü, sanat yapısındaki her yargının, her anlam öbeğinin en doğal özelliğidir" (Göktürk, 1989, 30).

Mo'nun Gizemi adlı yapıtta, düşsel gerçeklik ile nesnel gerçeklik karşıtlığı, yazarın gerçekliğiyle kurgulanarak okura aktarılır. Defne ve Burç'u Papağan Adası'na götüren kaptanın anlattıkları ile gençlerin biyoloji dersinden öğrendikleri-canlıların türeyişine ve evrimine ilişkin-gerçeklik bir karşıtlık içinde sunulsa da ortaya yeni, ikincil bir gerçeklik çıkarır:

"-Sizler bu dediklerime inanmıyorsunuz ama, Hintli rahip Mo efsanesinin doğru olduğunu söyledi. İnsanlara bir bakın, efsanede tarif edilen Mo'lara benzemiyorlar mı?

Defne ile Burç bir an düşündüler. Ancak bir şey demelerine fırsat kalmadan, kaptan tezini pekiştirmeye girişti:

-Bunda inanmayacak bir şey yok. Mo'ların bedenleri şekil değiştirip insan bedenine dönüşmüş olamaz mı? Dikkat ederseniz, kimi insanlar çok akıllı, güçlü, yaratıcı... O insanlar varlıklarında, yüksek oranda lider Mo izi taşıyorlar. Bedenlerinde, sıradan Mo mirası taşıyanlar, sıradan insanlar olarak gelişmişler.

Yani, lider Mo kanı taşıyanlar hep lider ve yönetici olarak yaşamışlar. Sıradan insanlar da hep, yönetilen olarak, dünyadan gelip geçmişler...

.....

Kaptan:

-Şöyle bir düşünsenize, insanlar binlerce yıldır hep, uçma tutkusuna tutsak olmuşlar. Kimi kanat takınıp kendini boşluğa bırakmış, kimi araç yapıp uçmaya kalkışmış, değil mi?

Burç:

-Evet, gerçekten insanoğlu, tarih boyunca hep, içinde uçma tutkusu taşımıştır.

Kaptan:

-Sonuçta bunu başardı da!

Burç:

-Evet, uçaklar yapıldı....

Kaptan:

-Uzaya fırlatılan füzelere ne demeli? Uçma tutkusuyla yapıp tutuşan insanların kanlarında, Mo izleri çok belirginmiş. Balonları, uçakları, füzeleri, uzay araçlarını keşfeden ve uzaya giden insanları bir düşüünün. Rahibin demesine göre, bunların tümü, varlıklarında, Mo'ların uçma yetisinden, çok güçlü izler taşıyorlarmış.

Defne gülümseyerek Burç'a baktı:

-Efsane filan ama, sanırım insanoğlu, bu olağanüstü yetilere sahip olan Mo yaratığından izler taşıyor. Ne dersin?" (Dayıoğlu, 2000, 183-185).

Romanda, Mo'nun söylencesel (mitolojik) bir karakter olarak karşımıza çıkması, onu olağanüstü ve gizemli bir niteliğe büründürür. Yazarın, insan gerçeğine verdiği önem, onu, Mo-insan ilişkisine yönelik düşsel bir kurguya yöneltir. Bu durum, romana adını veren Mo'nun okur ilgisini kendisine çekmesine neden olur.

Romanda, olaylar geçmişe dönüşler yapılarak aktarılır. Yazarlar, öyküdeki zaman akışını bozarak geçmişe dönüşler yapabilir. Karakterlerin geçmişinden sunulan bir kesitin yaşanılan zamana etkisi gösterilebilir. Okuma kültürü edinmemiş küçük okur, zaman içinde, bu ileri gidişleri izlemede güçlük çekebilir. Ancak, bir gençlik romanı olan Mo'nun Gizemi'ndeki geriye dönüşler, okura düğüm çözümü için ön ipuçlarının verildiği bir anlatım düzeninin tasarlanmış kurguları olarak değerlendirilebilir.

Romanda, genetik bilimci olan Yuma ve Yuen'in yıllardır düşledikleri amacı gerçeğe dönüştürdükleri

bölüm, içinde Mo fosilinin bulunduğu kutsal taşın tapınaktan çalınmasıyla başlar. Merak ve gerilim öğelerinin iç içeliği ile sunulan olay akışı, yazarın insan gerçekliğine ilişkin güçlü sezgileriyle birleştirilerek sürdürülür.

Defne ve Burç'un adadaki son günlerinde, Yuma, ekibi ve Naho-bi esrarengiz biçimde ortadan kaybolur. Bu durum, gençleri yanıtını bulamadıkları sorularla kuşatır. Yazarın, "Defne ile Burç da henüz, insanlığa egemen olmaya yönelik bu korkunç savaşa bulaşmış olduklarını, bilmiyorlardı." belirlemesiyle, gelişebilecek olaylar, gençlerin yaşayacakları serüven, merak ögesi de canlandırılarak okura yansıtılır.

Tatil dönüşü, farklı ülkelere gitseler de Burç ve Defne'nin arkadaşlığı sürer. Yazışmalarında, adada yaşadıkları korkutucu olayların tedirginliğini paylaşırlar. Yaşadıkları iç çatışmaları; okura serüven düşkünlüğünün, deneyimsizlikle birleşince, üzücü sonuçlar doğurabileceği olasılığını düşündürür.

Romanda, Burç'un yeğeni olan Ece karakteriyle, genç okur için bir model oluşturulur. Ece, Defne ve Burç'un adada gizemli dörtlü ile yaşadığı olayları, neden-sonuç ilişkileriyle değerlendirir. Bu değerlendirmelerde, sağduyu egemendir. Duygusalıktan arınmış çözüm arama yolları, genç okurlara, sorunların ancak akıl gücüyle dengelenmiş kararlarla ortadan kaldırılacağını sezdirebilecek niteliktedir.

Mo'nun Gizemi adlı yapıtta, hırs, nefret, ihtiras gibi duyguların yönlendirdiği insanların yaşam gerçeği gözler önüne serilir. Dizginlenemeyen duyguların yarattığı iç çatışmaların insanları kendi gerçekliğinden nasıl koparabildiği gene bu insanların eylemleriyle somutlanır. Kendi amaçları ve tutkularını nefret duygusuyla besleyen kişilerin, insan duyarlılığından kopuk düşleri ve gerilimleri okuru da heyecan içine sürükler. Yuma ve Yuen insan gerçekliğini bu özellikleriyle örneklendirir:

"Yuma aç bir parsın, yabanıl hırsıyla genç fosili kapmıştı. Açık denizde, değerli yükleriyle kendilerini bekleyen tekneye ulaştıklarında, öylesine sevinçliydi ki!... Sanki dünya, hatta evren onun olmuştu. Çünkü içinden bir ses, o fosil ile yıllardır kurduğu düşü, gerçekleştirebileceğini söylüyordu. Gözünü bürüten ölçüsüz hırs yüzünden, içindeki ses ona, Yuen'in kurduğu tuzakla ilgili olarak, hiçbir işaret vermemişti."

.....

Yuen ise, Yuma'nun çevresinde, binbir göz ve binbir kulak kesilmişti. Merak ve heyecan içinde, genç Mo fosili üzerinde yapacağı çalışmalarını bekliyordu (Dayıoğlu, 2000, 242).

Lukens (1999, 23)'e göre zayıf özellikler taşıyan bir bilimkurgu öyküde, genellikle karakterler kendi-

lerini yeni buluşlar için araştırma süreçlerine adanlar; bu nedenle yalnızca akıl ile yönlendirilebilir bir özellik gösterirler. İlgili alanları zekalarının ürünleridir; fiziksel ve zihinsel güçlerini özellikle cansız nesnelere ve soyut kuramlara harcarlar.

Nitelikli bir bilimkurgu eserde ise, yazar bilimsel varsayımlarla uğraşırken hiçbir zaman insan gerçeğini yadsımaz. Bilimsel varsayımlara duyduğu ilgi ile insan gerçeğine verdiği önemi dengelemeyi bilir.

Mo'nun Gizemi adlı yapıtta yazar, genetik bilimdeki uygulamalar ile insan yaşamının birlikte düşünülmesine; bilim-insan gerçekliğindeki ilişkiye dikkat çeker. Yazarın, genetik bilim alanında bir araştırmacı titizliği ile topladığı verilerden hareketle oluşturduğu kurgular; yalnızca bilimsel varsayımların temeli üzerine oturmaz, onlar söylenelemlerle ve insan denilen varlığın tutkularıyla beslenerek, insana ilişkin yeni bir gerçeklik oluşturur.

Yuma ve ekibi uzun bir uğraşından sonra, Mo fosilinden canlı hücre ve üç Mo yumurtası elde etmeyi başarır. Bunlardan biri, Mo yaratığını oluşturma amacına uygun olarak geliştirilir. Diğer ikisi de Amerika'dan gizlenerek dondurulmak üzere Japonya'ya ulaştırılır. Yuen ise, Yuma'dan Mo'yu çalıp insan-Mo karşımı olan insanları türetebilmeyi düşler. Temel amacı, Mo'ları kullanarak Çin devletiyle birlikte insanlığa egemen olmaktır. Yuen, önce ünlü bir soygun ekibiyle ilk düşünüyü gerçekleştirir. Yuma'nın laboratuvarını basarak yavru Mo'yu ele geçirir.

Yuma, sevip bağlandığı yavru Mo'dan koparılışının öfkesiyle, Yuen'e Maldiv'de gözcülük yaptığını sandığı iki genci kaçırmayı planlar. Defne ve Burç'u ülkelerinden kaçıran bir ekip onları Yuma'nın Japonya'daki laboratuvarına getirmeyi başarır. Yuma'nın Defne ve Burç'a, "Sizleri öldürmeyeceğim. Ama gerektiğinde ikinizi de laboratuvarımda kobay olarak kullanacağım." sözleri, romanda önemli bir düğüm noktası oluşturur.

Yuen, yavru Mo'yu ancak üç ay yaşatabilmesine karşın, Mo'nun üreme hücrelerinden örnekler alarak onları derin hücre dondurucularına yerleştirmeyi başarır.

Yuma, Amerika'dan gizlediği dondurulmuş hücreler üzerinde yaptığı çalışmalarla, kopyalama yöntemiyle yeni Mo üretmeyi başarır. Romanda olay akışı içinde, yazarın, yaratılan Mo'ya ilişkin usta betimlemeleri, olay kurgusu bağlamında, okurda oluşan gerçeklik duygusunu pekiştirir:

"...Gerçekten bu Mo, ilk Mo'dan daha güçlüydü. Hızla büyüyip geliyordu. Şekli aynı Hindistan'daki kitaplarda görülen, çizimlere benziyordu. Yüzü çok

sevimliydi ama, en etkileyici yanı, yuvalarında fildir fildir dönüp duran, petek gözleriydi. Pembe, eflatun ışıldar saçan derisi, ipeksi pullarıyla olağanüstü bir güzellik sergiliyordu. Altı aylık olunca, başüstü yumruları belirginleşti. O da sarmal kavkısını oluşturmaya başladı. Üç ay sonunda, boyu bir metreye ulaşan, erişkin kavkısı ortaya çıktı. Mo, sık sık kavkısına girip çıkıyordu. Yuma, yaptığı deneylerle onun, kavkından da yaşamsal güç aldığını saptadı" (Dayıoğlu, 2000, 252).

Romanda, kurgulanan olayların, okurda yarattığı gerçeklik duygusunun bir nedeni de genetik bilimdeki hızlı gelişmelerin son yıllarda yazılı ve görsel yayın organlarına yansıyan sonuçlarıdır. Sonuçlar hem kaygı hem de ilgi uyandıracak özellikler taşımaktadır. Sözgelimi, İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Bilimsel Araştırma Kulübü'nün düzenlediği 3. Ulusal Veteriner Hekimliği Öğrencileri Araştırma Kongresi'nde, Prof. Dr. T. Altuğ, "Hayvanlarda başarıyla gerçekleştirilen kopyalamanın, insanlarda başarılı olmaması için hiçbir neden bulunmadığını belirtmiştir" (Cumhuriyet, 2001, 9). "Tıpta Devrim" başlığı ile sunulan bir gazete haberinde ise, California'nın La Jolla kentindeki Salk Enstitüsü'nde, Fred Gage liderliğindeki bir ekibin kadavralardan kök hücre elde ederek bunları laboratuvar ortamında beyin hücresine dönüştürdüğü, bu hücrelerin de Parkinson hastalığının tedavisinde kullanılabileceği belirtilmektedir (Hürriyet, 2001, 5). İtalyan bilimadamı Prof. S. Antinori, Antalya'da gerçekleştirilen 2.Uluslararası Üreme Sağlığı Kongresi'nde, insanın klonlanmasıyla ilgili birçok eleştiri olsa da çalışmalarını, kopyaladığı insanı 1 yaşına getirince kamuoyu ile paylaşacağını açıklamıştır (Hürriyet, 2001, 4).

Mo'nun Gizemi adlı yapıtta da genetik bilimdeki varsayımlar bir sanatçının duyarlılığında var olan sonsuz sayıdaki yaşam olasılığından yalnızca birine konu edilmiştir.

Romanda, İnmosan planı (insan-Mo karışımı yeni bir canlı oluşturma planı) adıyla anılan kurgu doğrultusunda, Yuma tarafından Defne ve Burç'un üreme organlarına, beyin hücrelerine, kan, dalak ve iliğine füzyonla Mo geni aşılanır. Genler, gençlerin hücrelerinde birtakım değişimlere neden olmaya başlar. Yuma, İnmosan planıyla olağanüstü bir insan yaratacağı için çok mutludur. Ancak, İnmosan düşünün gerçekleşmesi hiç de kolay değildir:

"... Mo genleriyle aşılanan deneklerin, ölmesi bile söz konusuydu. Ayrıca sonuca varmak, uzun zaman alacaktı. Ama Yuma, gençliğinden bu yana, beyninde mayalanan bu planın gerçekleşmesi için, her zorluğu göze almıştı. Hatta Defne ile Burç'un ölümünü bile!" (Dayıoğlu, 2000,255).

Romanda, yazarın ağzından aktarılan ve Yuma'nın kişiliğini yansıtan yargılar, okura, tutkularına yenilen bir bilim adamının insan duyarlılığından ne denli uzaklaşabileceğini düşündürür. Okur ilgisini, günümüzde genetik bilimle ilgili yapılan etik tartışmalarına yöneltir.

Yuma, deneysel süreçlerde düzenli olarak, Defne ve Burç'a İnmosan formülünü uygular. Deneklerin giderek zihinsel ve bedensel güçleri artmaya başlar. İkinci aşama, gençleri cinsel birleşmeye zorlayarak, Defne'de oluşacak embriyo üzerinde çalışmaktır:

"...Plana göre, cinsel birleşme sonucunda oluşacak embriyo, üç haftalık olunca, Defne'nin içinden çıkarılacaktı. Gen şifreleri değiştirilip kromozom dizilişleri, Mo'nunkine benzer biçimde düzenlenecekti. Sonra bu insan özüne, füzyonla Mo'nun üreme organlarından alınan genler aşılanacaktı. Bu aşı embriyo, yeniden ana karnına yerleştirilip, normal sürede doğumu beklenecekti. Bebek doğduğunda, hemen laboratuvarda gözlem altına alınacak, bedenine Mo geni verilme işlemi başlayacaktı" (Dayıoğlu, 2000, 256).

Genetik Bilim ve Yazın :

Romanda, bilimsel bir biçemle oluşturulan kurgu, okurun kaygı düzeyini yükselterek onu yazarla buluşmaya yönlendirir. Bu kurgu, yazarın romanın başında beliren duyarlılığının kavranması, onunla özdeşim kurulması için uygun bir payda oluşturur. Öte yandan okura, bir yazarın, sanatçının genetik bilimdeki düşlemleriyle, bilim çevrelerindeki tartışmaların kesişim noktalarını sezinlettirir.

Günümüzde, genetik bilim uzmanları, insan genomuyla ilgili uygulamalarının etik olarak denetlenmesi; Unesco İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin öngördüğü etik kurallar çerçevesinde de ulusal düzeyde önlemler alınması gereğini belirtmektedir (Öztürk, 2000, 58).

Sağiroğlu (1999, 41)'nin genetik bilimdeki gelişmeler bağlamında ürettiği sorular ve yanıtlar ise, sorunu bilim-insan-etik ilişkisindeki paydaya oturtur: "...Genetik mühendisliğinde itici gücümüz nedir? Para kazanmak mı, iyilikseverlik mi, merak mı, ün mü, ulusal çıkarlar mı, yoksa insan ırkına hizmet mi?Gezegemizi paylaştığımız canlılarda bu tür değişiklikler yapmalı mıyız? Canlılara verdiğimiz zararlarla onlardan elde edeceğimiz yararları nasıl dengeleyebiliriz? Eğer nasıl yapılacağını biliyorsak, koyun ya da başka hayvanların sütünde insan hayatını kurtaracak ilaçlar üretmek yanlış mıdır? Görünen o ki bu teknoloji karmaşık bir hal aldıkça etik tartışmalar da hem sayıca artacak hem de daha içinden çıkılmaz bir hal alacak. Genetik mühendisliğinin sadece insanlığın yararına mı kullanılacağını ve sıklıkla karşılaşılan"bilimsel bir başarının kötü amaçlar için kullanılması" durumunun önüne geçilip geçilemeyeceğini göreceğiz."

Bir sosyal bilimci ise genetik teknolojisine ilişkin kaygılarını şu sözlerle dile getirir:

"Kaygı, bilgi ve teknolojinin sınırlarını, sonuçlarını bilmemekten kaynaklanıyor öncelikle. Gen bilgisi, başımıza bir "iş" çıkarır mı? "Canavarlar" yaratabilir miyiz istemeden de olsa? Belki de isteyerek? Bilgimizle irademiz arasında bir boşluk da olabilir burada. Biliriz, ama ya bilgimizi gerçekleştiremezsek? Engellenirsek örneğin? Bilim adamlarından ya da gen teknisyenlerinden, "zorla", genleri, insanlık için tehlikeli olabilecek biçimde değiştirmeleri istenirse? Burada, bilgi ve teknolojinin "dışarıdan", politik güçler tarafından yönlendirilebileceği kaygısıyla karşı karşıyayız. Teknoloji, "kötü ellere" düşebilir; bilimsel bilgi yok edici güç elde etmek amacıyla kullanılabilir: Burada teknik insanın, bilim insanının sorumluluğu çok önemli: Kötü ellere karşı verilecek savaşta, onun taşıdığı sorumluluk, gelecek kaygımızı azaltacaktır" (İnam, 2000, 53).

Bilim çevrelerinin kaygısını azaltan en temel etken ahlaksal sorumluluk sahibi bilim insanlarıdır. Mo'nun Gizemi adlı yapıtta, bu sorumluluktan yoksun bilim insanlarıyla okurun karşısına çıkarılır. İşte, okur tarafından yanıtlanması gereken soru da bu noktada oluşur. Genetik bilim uygulamaları Yuen ve Yuma gibiler tarafından gerçekleştirilirse ne olur? İnsanlık bundan yarar sağlayabilir mi? Bunlar, Mo'nun Gizemi adlı yapıtta okurun belleğinde yanıt bekleyen sorular olarak yer alır.

Romanın düğüm noktasına geldiği bölümde, olay kurgusunda Yuen ve Yuma çatışması belirir. Yuen'in kendi amacına ulaşamadığı için duyduğu kıskançlık, onu Defne ve Burç'u Yuma'nın elinden kurtarma planı yapmaya iter. Diplomatik sorunlar yaratarak gençleri Yuma'nın elinden kurtarır.

Defne ve Burç'un yüksek öğrenimlerini genetik bilim dalında yapmaya karar vermeleri, romandaki olaya ayrı bir derinlik katar. Olağanüstü bir başarıyla eğitimlerini tamamlayan ve bedenlerine Mo geni aşılandığından habersiz olan gençleri, bu kez de Yuen kendi tuzağına çekmeyi tasarlar.

Yuen, genetik bilim adına araştırma yapma isteklerini kamçılıyarak Defne ve Burç'u, İnmosan projesi için çalışmaya ikna eder. Onlara, iki haftalık Cennet Adası tatili önerir. Burç ve Defne'yi yeniden Mo'nun gizemi büyülemeye başlar. Amaç insanlığa hizmet etmektir. Bu nedenle, Yuen'in iş ve tatil önerisini kabul ederler:

"Her şey yolundaymış gibi görünse de Defne, içten içe tedirgindi.

-Dilerim, Yuen'in önerilerini kabul ettiğimiz için, pişmanlık duymayız.

Aslında Burç'un da içi rahat değildi. Ne var ki o aşamada işi şansa bırakmaktan başka yapacak bir şey yoktu:

-Birbirimize şans dileyip bu işe atılalım. Kılı kırk yararak üzülmenin yararı yok, dedi" (Dayıoğlu, 2000, 271).

Burç ve Defne'nin romanın başlangıcındaki sertüvene yatkın kişilik özellikleri, olayın sonuçlanmasına değin değişmez. Alıntılanan bölümden de anlaşılacağı gibi, Yuen'in önerisini hiçbir düşünsel süreçten geçirmeden kabul ederler. Geleceklerini ilgilendiren kararı verirken bile işi şansa bırakırlar. Akıllarına danışmadan verdikleri bu karar, onları geriye dönülmez bir yanlışlığın içine sürükler.

Yuen'in de Yuma gibi en temel düşü, Burç ve Defne'nin cinsel birlikteliğinden oluşacak insan özüne Mo geni aşılmasıdır. O da Defne ve Burç'u denek olarak kullanıp İnmosan'ı yaratmayı amaçlar. Romanda, olay dizisinin sonunda Yuma'nın İnmosan projesiyle ilgili iki hedefi belirir:

"Birincisi, bu olağanüstü yarattığı elde etmektir. İkincisi ve çok gizli olanı ise, insanlığa yöneliktir. Gelecekte, tam olarak gelişen İN-MO-SAN'ları, kopyalama yoluyla hızla çoğaltacaktır. Yeterince İN-MO-SAN elde ettiğinde, onların olağanüstü güçleriyle, sıradan insanları avucuna alacak, dünyanın tek sahibi olacaktır. Bu plan beyninin en gizli köşesinde, mayalantıyordu" (Dayıoğlu, 2000, 279).

Romanda, Yuma'nın insanlığa egemen olma düşüncesi, yazarın kendisini gösteren kurgularıyla karşılık bulur. Bu kez, yazar, Yuma'nın karşısına Mo yaratığının İnmosan projesini onaylamayan tavrıyla çıkar. Mo'ların İnmosan olgusunu hem insan hem de Mo soyunun aşağılanması olarak algılamaları, konuya ayrı bir renk katar. Mo'ya sağduyulu insanların, bilimsel etik sorumluluğu taşıyan genetikçilerin sözcülüğü yaptırılır. Genç okurların da genetik teknolojisindeki kötü ellere ve belleklere karşı tepkileri bilinçlendirilir.

Romanın başında, Defne ve Burç'un duygusal ilişkiye girmelerine neden olan kurgu, romanın sonunda da yinelenir; ancak, bu kez duygusal birliktelik bedensel birlikteliğe dönüşür. Yuen'in düşleri gerçek olmaya başlar.

Yuen, Defne ve Burç, uçağa bindiklerinde karşılarında, Yuma'nın buyruklarıyla hareket eden yavru Mo ile karşılaşılır. O anda ustaca planlanan bir tuzağın içine düştüklerini anlarlar. Artık, onların yaşam biçimini belirleyecek olan Yuma, uçağın rotasını da Meksika'ya yönlendirir.

Mo'nun Gizemi'nde açık uçlu bir düğüm çözümü yaratılmıştır. Romanın sonunda yer alan sorular, okura, olayın bir sonuca bağlanmadığını düşündürür.

Gülten Dayıoğlu, Mo'nun Gizemi adlı yapıtında, okuru, bilimsel verilerle de desteklenmiş düşsel bir serüvene ortak eder. Roman, tutkularına yenilen bilim insanları gerçeğinden hareketle, okurda genetik bilimle ilgili olası gelişmelere karşı bir duyarlık oluşturur. Pugh (1988)'a göre, yazın (edebiyat) insanların değişik kültürlerle ve çağlarla iletişimi anlamına gelir. İnsan, geleceği keşfetmenin, geçmişini paylaşmanın anlamına yazınla varabilir. Bu nedenle, yazınsal ürünleri anlamak, insanı, onun yaşamını; insanın ve yaşamın değerini anlamaktır. Mo'nun Gizemi'nde de okur yüzyıllar öncesine götürülerek değişik kültürlerle ve efsanevi Mo yarattığı ile tanışır. Yuen, Yuma, Defne, Burç ve Naho-bi karakterleriyle insan gerçekliğinin değişik boyutları örneklendirilir. İnmosan projesiyle de geleceği ve insanı anlamaya çalışan, sanatçı sezileriyle örülmüş özel bir gerçeklik yaratılır.

SONUÇ

"Geleceğin tarihi" olarak adlandırılan bilimkurgu türünün bilinen en önemli özelliklerinden biri de gelecekteki dünya ve yaşamla ilgilenmesidir. "21. yüzyıldaki buluşlarla yapılandırılacak ve biçimlendirilecek yeni yaşamda insanın durumu ve rolü ne olacaktır?" sorusu, bu türün öncelikle yanıtlamayı ele aldığı sorular arasında yer almaktadır. Bu sorunun şimdiden kesin bir yanıtını bulmak olanaksızdır; ancak, kestirimlerde bulunulabilir. Mo'nun Gizemi'nde de rastlantısalıktan arındırılmış olan olay kurgusunda; yaratılan (atılan) düşümlerin hepsi çözülmemiştir. Yalnızca, okura şifreleri çözebileceği bazı ipuçları sunulmuştur.

Göktürk (1989, 43)'e göre, "*Bilim, deneylerle, kesin hesaplarla kanıtlayarak sunar yasalarını. Bir roman ya da şiir ise, birtakım olaylarla durumları, çoğunlukla sezdirme yoluyla, duyarlığımıza seslenerek verir. Sözgeşi, bilim adamı çok uzak bir gezegene ya da okyanusun dibine yapılacak bir gezinin bütün hazırlığını en ince elektronik hesaplarla gerçekleştirirken, o gezinin büyüüsünü, kıvancını, coşkusu, ürpertisini dile getirmek, yazarın yaratıcılık alanına girer. Öte yandan insanlarla bütün öbür canlıları bir anda yeryüzünden siliverecek "temiz bomba", bilim adamının büyük buluşlarından biri diye görülebiliyorsa, bu sözde büyük buluşun gelecekteki sonuçlarından duyulan korku ile yulınlığı dile getirmek de yaratıcı yazarın başarısı olacaktır.*"

Mo'nun Gizemi'nde de yazar, genetik bilimdeki gelişmelerin kötü düşünceli ellerde nasıl

değerlendirilebileceğini, düş ürünü bir kurguyla ortaya koyar ve okurla paylaşır.

Romanda Defne ve Burç'un cinsel ilişkileri, düşüm çözümüne yaklaşıldığını düşündürür. Roman tamamlandığında ise bu ilişkinin yalnızca Yuen ve Yuma'nın İN-MO-SAN projesini gerçekleştirmek için çözülmüş bir düşüm olduğu anlaşılır. Ancak, karakterlerin kaderi gibi, yeni doğacak canlının kaderi de belirsizdir. Onların, geleceğine ilişkin düş ve düşünce üretme sorumluluğu da okura bırakılmıştır. Bu kurgu okura, yazarın paylaşmak istediği temel iletinin kavranılmasına yönelik örtük bir sorumluluk da yükler.

Olay kurgusundaki açık uçlu son ise, okurları rahatsız eden bir merak duygusuna itmekten çok, onları genetik bilimdeki yenilikler ve yaratacağı sonuçlar hakkında daha duyarlı olmaya ve çok boyutlu düşünmeye yöneltmektedir.

KAYNAKÇA*

- Bezirci, A. (1989) **Bilimden Yana**. İstanbul:Yön Yayıncılık.
- Cumhuriyet Gazetesi. **12 Mayıs 2001**.
- Dayıoğlu, G. (2000) **Mo'nun Gizemi**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Duvarcı, Sevil (2000) "Ben, Klon İnsan, Merhaba!" **Cumhuriyet Bilim Teknik**. Sayı:676, s. 12-13.
- Göktürk, A. (1989) **Sözün Ötesi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Hürriyet Gazetesi. **4 Mayıs 2001**.
- İnam, A. (2000) "Gen Teknolojisiyle Birlikte Yaşamayı Öğrenmek İçin Düşünme Hazırlıkları" **Bilim ve Teknik**. Sayı: 393, s.52-55.
- Kıran, Z. ve Ayşe Kıran (2000) **Yazınsal Okuma Süreçleri**. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Lukens, R.J. (1999) **A Critical Handbook of Children's Literature**. New York: Longman.
- Moran, Berna. (1981) **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**. İstanbul:Cem Yayınevi.
- Öztürk, M. (2000) "Genom Projeleri ve Türkiye" **Bilim ve Teknik**. Sayı: 393, s.56-58.
- Pugh, S.L. (1988) **Teaching Children To Appreciate Literature**. (Eric Identifier: ED 292108).
- Salihoğlu, H. (1995) **20.Yüzyıl Edebiyat Sanatı**. Ankara: İmge Kitabevi Yayını.
- Sağiroğlu, U.G. (1999) "**Genetik Mühendisliği**" **Bilim ve Teknik**. Sayı: 378, s. 34-41.
- Sever, S. (Ed.) (2000) **I.Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**. Ankara: A.Ü.Basımevi.
- Smith, R.A. (1989) **The Sense of Art (A Study in Aesthetic Education)**. New York-London: Routledge.

* Çalışmada, metin içinde gönderme yapılmayan, ancak incelenen konuyla ilgili olduğu düşünülen bazı yayınlar da Kaynakça'ya eklenmiştir.